

ANY X NÚM. 21 DESEMBRE 2012

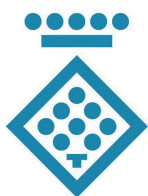
QC

3€

QUADERNS DE CAPAFONTS

REVISTA DE RECERCA I DIVULGACIÓ

Diputació Tarragona

ÍNDIX

Editorial	3
Història del Futbol Club Capafonts - II <i>Jordi Fort Besora</i>	5
Història de dues carreteres <i>Diego López Bonillo</i>	27
Vinyes del Brugent - III <i>Llorenç Balanyà Fort</i>	31
Treballs publicats en els números 1 a 20 de <i>Quaderns de Capafons</i>	45

Foto de portada

A Capafonts hi hagué una gran tradició en l'elaboració del vi. Moltes cases tenien cup, on elaboraven el vi per al consum propi, amb mitjans artesanals. Algunes, però, en produïen –i encara en continuen produint– també per comercialitzar, per la qual cosa han de disposar de la maquinària adient. Aquesta premsa antiga, –que es pot veure a cal Llarg– és testimoni d'un temps en què les coses eren molt diferents pel que fa a l'explotació de la terra.

QUADERNS DE CAPAFONTS REVISTA DE RECERCA I DIVULGACIÓ

Director: Amadeu Mateu i Ferro

Disseny i maquetació: Enric Fort Ferrer

Edita: Associació Cultural Picorandan
C. Calvari, 6 - 43364 Capafonts

Redacció: C. Calvari, 6 - 43364 Capafonts

Tel: 977 86 80 08 E-mail: picorandan@tinet.org

Impressió: Gràfiques DARC, SL

Dipòsit legal: B-44.636-2003

ISSN: 1885-7329

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment és rigorosament prohibida sense l'autorització escrita de l'editor.

La revista *Quaderns de Capafonts* no es fa responsable de les opinions que contenen els articles publicats.

Hi col·laboren:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de la Presidència**

Diputació Tarragona

EDITORIAL

Amb el número passat vàrem assolir els vint exemplars publicats. És una quantitat important d'informació. En els temps que corren, parlar de quantitat d'informació és parlar de tot allò que està passant en aquest moment, de l'actualitat més immediata; els textos escrits i impresos en paper –diaris, revistes– es fan servir de cada vegada menys, perquè la informació de la qual estem parlant, va pels mitjans de comunicació moderns, i sobretot per la xarxa.

Hi ha una gran diferència entre les coses que han quedat escrites a Quaderns de Capafonts i les que van per la xarxa. Les primeres es conservaran –esperem– durant molts segles, perquè els exemplars que es troben a la Biblioteca de Catalunya, o a la de Tarragona, o a la del Centre de Lectura de Reus, o a l'hemeroteca de Tarragona, per posar quatre exemples entre molts d'altres, només es perdran si hi ha una catàstrofe, mentre que la informació que circula per Internet és emmagatzemada en els circuits d'un disc dur en forma de pulsions elèctriques. I d'aquestes dades o d'aquestes imatges virtuals, d'aquí a mig any en quedarà un percentatge molt petit, i d'aquí a deu anys, escassament un dos per cent, o res. D'això en saben molt els habituals de la xarxa, que veuen com desapareixen pàgines que en el seu dia tingueren importància pel contingut i que caduquen irremediablement, sense cap possibilitat de ser consultades.

En aquest mateix número hi trobareu els índexs d'aquestes vint revistes publicades. Naturalment hi ha temes més importants que d'altres, però tots són prou valuosos com per a ser guardats. De fet, seran els qui llegeixin la revista en el futur els qui decidiran què els interessa i què no.

Els nostres propòsits en engegar la revista quedaren reflectits en el número 1. Hem procurat ser fidels als plantejaments que assenyalàvem allí i el resultat ha estat un conjunt heterogeni d'informacions o dades que tenen com a eix central Capafonts i el seu entorn immediat, allò que hem anomenat repetidament l'espai vital, és a dir, les terres que conformen la capçalera del riu Brugent. Totes les informacions tenen un denominador comú, el rigor de les fonts d'informació, les quals han arribat per diferents vies. En uns casos ha estat l'observació directa, seguint mètodes prou contrastats. En altres són les fonts documentals les que han proporcionat les dades. En altres és la tradició oral la que ha aportat als autors els materials per a escriure els seus articles, sempre, repetim, sotmetent la informació a controls, per tal de reduir al màxim els marges d'error. Tot plegat,

s'ha publicat una gran quantitat de material geogràfic, històric, antropològic, etc., sobre Capafonts, el seu entorn i la seva gent.

Amb tot això, confiem haver aportat quelcom al coneixement del poble i pensem que hem contribuït a fer que no es perdin per sempre més algunes tradicions, costums, paraules de la parla pròpia, que d'altra manera haurien caigut en l'oblit. I mentre tinguem forces continuarem, esperant i confiant que, més aviat que tard, d'altres continuïn la tasca iniciada, perquè encara resta molta feina per fer.

HISTÒRIA DEL FUTBOL CLUB CAPAFONTS

II

JORDI FORT BESORA

El partit de festa major era el més important de la temporada. Cap poble no podia perdre sense que el seu prestigi quedés tocat. Potser per aquesta raó es feien coses extraordinàries: venien reforços d'equips bons, que no sempre donaven el resultat esperat -males llengües deien que se'ls atipava massa de carn a la brasa i a l'hora del partit estaven en plena digestió. Durant alguns anys, el contrincant escollit per a un dia tan assenyalat va ser el de la plaça d'Hèrcules de Reus. Aquests nois pujaven a divertir-se, mentre que els del poble s'hi deixaven la pell. Des de l'inici, mai es va témer jugar contra contrincants potents; el que l'afecció volia era veure bon futbol, però el dia de la festa major es reclamava, sense cap mena d'escrúpols, que l'àrbitre xiulés descaradament a favor dels del poble.

D'aquesta època, per raons diferents, se'n recorden alguns partits. Un, jugat a la Granadella amb una pilota tan pesada que només el Miquel i el Pep Fortet van ser capaços de fer-hi algun xut eficaç; 5 a 0, per culpa d'aquella bola de ferro colat; de res no va servir portar dos reforços del Prades. El Joan de la Feliciania va comentar allà al camp que potser s'havien equivocat de tàctica, però un home del poble que era al seu costat li va dir: "No cal que canvieu de tàctica, el que heu de fer és canviar tot l'equip". El Joan recordava que era molt dur haver d'admetre que llavors encara n'havien d'aprendre una mica, abans d'enfrontar-se a segons quin equip i en segons quines circumstàncies.

El mateix Joan va viure una altra experiència molt perillosa per parlar on no tocava. Era un partit a Vilanova de Prades que els de Capafonts guanyaven amb molta autoritat practicant un joc d'allò més brillant. Emocionat, va comentar a un grup de dones vilanovines que tenia al costat: "Havíeu vist mai jugar d'aquesta manera?" Automàticament les dones el van increpar i dels crits van passar a les amenaces; el Joan, veient que podia rebre, va fugir cametes ajudeu-me i va tenir la sort –les dones no afluixaven– de poder-se camuflar enmig de les beates que passaven el rosari a l'església del poble. Al cap d'una llarga estona, mig d'amagat i a poc a poc, va arribar al camí dels capafontins, on recuperà la serenor.

Un altre, al camp del Juncosa, 11 a 0: el Pep Fortet recorda que no va poder jugar, perquè s'havia mort la seva germana. El seu lloc l'ocupà el Pep Oficial, i aquest canvi a la defensa es veu que va ser fatal; de fet, faltaven suplents. En tota la història del club, mai no s'havia perdut per més d'un 5 a 0.

Any 1961. Tomàs de la Trinitat –que era el president del club–, Marcel·lí Janet, Batista Gravat, Daniel, Joan Mano, Anselm de cal Ponos, Eduard de l'Agneta –que era de la junta del club–, Isidro –aquell dia no jugava–, Marcel·lí de cal Ros, Pep Batistó, Pep Pere Ros, Pepe del mas de Fortet, Antonio Fumat.

En un partit a Ulldemolins, els de Capafonts guanyaven per 3 a 1, quan l'àrbitre, el Pelegrí, va donar el senyal de començar la segona part; i ràpidament va assenyalar tres penals a favor dels del poble, que serviren per a empatar el partit. Els tres els va tirar el Remigi, –germà d'en Miquel, porter del Capafonts– que era molt bo, però molt brut. Els dos germans estaven a matar, l'un contra l'altre, i quan es va xiular el tercer penal, el Pep Fortet va plegar, i el Miquel de l'Ulldemolins, molt conegut a Capafonts, va agafar la pilota i d'un fort xut l'envià riu avall i també va marxar del camp. Es tirà el penal i el partit va quedar empatat 3 a 3, però ja no va continuar. Llavors, els de la junta de l'Ulldemolins van avisar els contraris que no els pagarien. De totes maneres, els de Capafonts van plegar tots. Ja al poble, el president de l'equip local, el Pere Pagès, els pagà els diners pactats i l'enfrontament es va donar per acabat.

L'època més bona fou quan el Campamento de los Castillejos estigué actiu. A part dels oficials, hi havia una companyia de soldats de lleva; aquests xicots, els diumenges, marxaven de permís als pobles veïns, i a Capafonts n'hi venien

Any 1963. Pep Fortet, Daniel, reforç de Castillejos, reforç de Castillejos, Joan Mano, reforç de Castillejos, soldat de Castillejos –supporter–, Isidro, Pep Batistó, reforç de Castillejos, Pep Pere Ros, Martínez.

molts, i els qui sabien jugar a futbol se'ls fitxava ràpidament a canvi d'un bon sopar i de xerimola assegurada, amb visita als cellers inclosa. De fet, amb aquest reforç de gent que jugava a les categories superiors de futbol, l'equip encadenava les victòries, i els soldats estaven també tan contents i satisfets que, quan es llicenciaven, buscaven el seu substitut a la companyia. Evidentment, es trobaven millor a Capafonts que a Castillejos. Val a dir que a l'equip se'ls considerava com del poble. Ja als darrers anys de l'existència de la companyia de soldats a Castillejos, en vingueren dos de la província de Granada, el Palomo i el Reina: un que jugava al mig del camp i l'altre d'extrem. Fou llavors quan es practicà el millor futbol de tota la història del club.

Per aquesta època es va jugar el famós partit de la Riba, que va acabar a bufetades. Ja era la segona part quan un noi jovenet va tirar per terra el seu marcador, el Daniel, que no el deixava tocar pilota, i, aprofitant l'avinentesa, li clavà dues puntades de peu molt dures. Immediatament, el Pep Fortet va agafar

Any 1973. Seguidors preparant-se en el camió del Pere Janet a l'Era del Rector per acompanyar l'equip en un dels desplaçaments.

pel pit l'agressor, el va treure del damunt del Daniel i el llançà fora del camp. Llavors, els seguidors dels dos equips van saltar al camp i es va organitzar un bon ball de bastons; tanmateix, l'únic que va rebre una mica fou l'Isidre Pastisser. La gresca durà uns tres minuts, fins que d'una manera miraculosa es va parar la baralla i el partit continuà com si res no hagués passat. El Daniel recorda, d'una manera més precisa, que l'Isidre va escometre el noi amb duresa i que, a partir d'aquell moment, la cosa es va escalfar, i que, poc després, ell mateix el va treure del camp d'una empenta. Fou llavors quan l'Isidre, aprofitant que el noi també era per terra, li va posar el peu al pit i, tot seguit, van començar les bufetades.

Passat un temps, es concertà un partit amb els de la Riba al camp neutral de Farena, el dia de la festa major. Els de la Riba eren jugadors amb fitxa, que cobraven, i disputaven una competició regular, mentre que els de Capafonts tenien la consideració de quatre arreplegats que alguns diumenges jugaven a futbol. Per acabar-ho d'adobar, les confrontacions entre els dos contrincants, tal com acabem

Any 1964. Anselmo Ponos, Jordi Gravat, Daniel, Pep Batistó, Baptista Gravat, Marcel·lí Janet, Pep Pere Ros, Joan del Cisco Quico, Joan Mano, Gregori, Anton Fumat.

d'explicar, sovint havien acabat a bufetades, i amb un clar balanç favorable a la Riba. Jugar en un camp neutral era l'ocasió desitjada per guanyar-los i refer el prestigi. Els de la comissió de festes de Farena van preparar l'àmplia parada de rostoll que hi havia a l'entrada del poble i la van transformar en l'estadi del Brugent. Els capricis meteorològics volgueren que aquell matí hi hagués una pluja molt generosa; resultat: als deu minuts de partit, allò era el fangar més impressionant que us pugueu imaginar. Però res no podia aturar la batalla que allí s'havia congriat. Els de Capafonts clamaven venjança per les humiliacions rebudes fins a aquell moment, i el fang no fou un obstacle prou gran per a executar-la. La primera part els fou clarament favorable i, a més a més, va servir per desgastar els de la Riba, que anaven sucumbint dins del fangar. A la mitja part, aquella parada ja no tenia rastres de rostoll; era llisa, dura, i apta per jugar-hi a futbol. Els de Capafonts, entrenats durant tot l'estiu en les dures feines de la sega i el batre, damunt d'aquell rostoll es trobaven en el seu ambient i amb la millor forma física possible. A la segona part, els de la Riba, per bé que ja podien moure la pilota, foren escombrats

Any 1975. El Pere de la Serafina, un dels primers presidents, va voler sortir al costat de l'equip. Albert Cerdà, Roc, Josep Maria Roget, Paletí, Josep Maria Pedret, germà del Panxo Guinovart, Rafael, Lluís Pastes, un reforç d'Alcover, un altre reforç d'Alcover, Adelard, Panxo, Pep Pere Ros.

per una tempesta de bon joc, en què lluiïren d'una manera especial els dos jugadors de Granada; l'extrem, el Palomo, va fer 4 gols, i els del poble, a més de la voluntat, hi posaren unes essències futbolístiques mai vistes ni imaginades. Després d'aquell partit, la moral de l'equip arribà molt amunt i, per aquest motiu, a partir d'aquell moment, els nostres jugadors assoliren una qualitat impròpia d'un conjunt de poble.

Un exemple d'aquesta nova manera de jugar fou un altre partit important: el que es disputà contra el Vilallonga del Camp. A la primera part, aquells noiets d'un poblet de muntanya, mal calçats i amb una samarreta vella i descolorida, guanyaven per 0-3, i era evident que acabarien per ridiculitzar els professionals que jugaven al potent equip local. Allò era una humiliació que els locals no podien consentir, i a la segona part alinearen dos futbolistes que jugaven al Reus, el millor equip d'aquelles contrades, amb la consigna d'intimidat aquells noiets descarats. Al segon temps ja no es jugà a futbol i, amb el permís de l'àrbitre, la feina de l'equip local fou repartir llenya i espantar el contrari; certament demostraren

Espectadors al camp del Ribatell, situats damunt del marge del Pocurull, que feia de grada. La foto és dels anys seixanta.

que eren professionals, perquè ho feren d'una manera molt eficaç, i els de Capafonts es van arrugar davant de les noves circumstàncies. El Miquel i el Pep Fortet, que exercien de capitans no designats però reconeguts moralment per la resta de l'equip, donaren l'ordre de no plantar cara a aquella gent, perquè veien que prendrien mal, i els van regalar la resta de partit. Fou un gest intel·ligent per enfrontar-se a una situació del tot antiesportiva.

Per aquella època també es va celebrar un partit de festa major a Mont-ral, contra un combinat de la gent del poble. La trobada era fruit de la bona harmonia entre els veïns, que ja venia de molt lluny.

Però el partit més èpic, més atípic, més gloriós –i no precisament per les coses que van passar al camp de futbol– amb incidències de tota mena, el més llegendari, fou el de la festa major de Rojals. No parlarem pròpiament d'un partit de futbol, sinó dels esdeveniments que l'envoltaren, de les circumstàncies tan especials que conduirien a una gesta única i irrepetible.

Segons el Pep Fortet, les coses van anar així: ell, aquell dia de festa major del poble veí però llunyà, era a l'era del Vilalta fent una batuda de civada, quan

Partit jugat al camp de la Febró l'any 1983. D'esquerra a dreta, l'equip infantil de Capafonts, l'àrbitre i l'equip de la Febró. Per Capafonts jugaren: Enric Fortet, Bernat Bullanga, Linus Ollé, Esteve Tardiu, Abdon Batistó, Albert Ciurana, Jordi Tardiu, Carles Pocurull, Jordi Cosme, Dani Breva, Oriol Xupeta, Jordi Fortet fill, Arnau Xupeta, Jordi Platas.

l'avisaren que l'expedició sortia de Capafonts,. Amb el permís del seu pare, abandonà la feina per anar a jugar, i s'incorporà a la colla que sortia a peu -no podia ser d'altra manera- cap a Rojals. Eren les deu del matí quan travessava la porta de casa amb el trajo de mil ratlles ben net i planxat. Marxaren només deu jugadors –el Joan Petit ja era a Rojals, perquè hi festejava amb una noia que es deia Maria Escuté–, el Pere Roc, que era el president, portava la farmaciola (en deien el botiquín), i el Pep Miquelet i el seu company, Antoni Cartoixà, hi anaven representant l'afecció del poble, tretze en total. Una altra versió diu que l'Isidre Pastisser i l'Anselmo de cal Ferrer hi anaren amb moto. Van trespasar fort i, encara que una mica tard, a l'hora de dinar eren al bar, on els esperava un moltó de més de 15 quilos de carn, a punt de passar per les brases. Era part del tracte: el menjar anava a càrrec dels organitzadors. No van quedar ni els menuts: la carn era bona i la caminada havia obert la gana. Alguns feren migdiada abans d'anar al camp i, amb la panxa ben plena, s'enfrontaren a l'equip que havia pujat de Montblanc.

El resultat exacte no el recorda ningú, però guanyaren per 4 gols de diferència. L'equip sembla que era: Miquel, Joaquim de la Trinitat, Pep Fortet, Joan Llarg, Joan Petit, Daniel, Fonso, Isidre Pastisser, Anselmo de cal Ferrer, Gregori i Salomó,

per bé que no podem assegurar que aquesta fos realment la llista dels que van jugar aquell partit. Acabat l'enfrontament, reberen la copa –que havia pagat un guarda forestal del bosc de Poblet, responsable també de l'organització de l'enfrontament–, però el Miquel, que era el capità de l'equip, tingué un llarg enfrontament amb un guàrdia civil que portava una bona mulladura i exigia que la copa s'havia de quedar a Rojals, mentre que el nostre porter argumentava que se l'emportava el guanyador; finalment s'imposà la solució esportiva i la copa va arribar a Capafonts.

Acabat el partit, tots cap al ball amb la il·lusió de conquerir altres trofeus; a Rojals, en aquella època, hi havia onze noies joves i maques –és curiós que els protagonistes recordin aquesta dada i no el resultat del partit. El ball era a la plaça i no vagaren ni un moment; els ballaren tots.

I tot seguit es farà el relat aproximat de quin fou l'escenari del segon partit que des d'aquell moment es va jugar a Rojals.

Algú fa constar que llavors hi havia tres bars a Rojals: cal Castellà, cal Pota Negra i cal Pàmies. Dissortadament no sabem quin dels tres era el que fou escenari dels fets que tot seguit s'expliquen.

Acabat el sarau, anaren a topar l'amo del cafè per proposar-li la repetició de la jugada del migdia –l'encarnada de moltó–, pagant ells, és clar, i amb el millor guarniment possible.

Cap problema –va dir l'amo del cafè–, podeu comptar-hi.

Després de l'àpat, arribà el cansament de la caminada i el partit, amb l'afegit de la païda del segon moltó a la brasa. Amb tot, l'Alfonso Ponos i el Joan Petit van engegar el seu xou particular -acudits, petites representacions i tot d'idees per entretenir el personal; en aquesta ocasió els acompanyà l'Anton Cartoixà amb unes jotes de Benifallet que el Pep Miquelet ballà amb gran entusiasme. Espontàniament, tota l'expedició i els clients del cafè s'ajuntaren a la xerinola. Un home de Rojals va portar una ampolla d'anís; un altre, una de conyac, i tots anaren bevent i renovant les ampolles buides mentre la representació avançava. Passà, però, que era l'hora de començar el ball de nit, i tot el personal era al cafè, xalant amb l'espectacle dels capafontins. El sarau començà amb gran retard i amb les absències d'alguns membres de l'equip, que es quedaren adormits a la taula i hagueren de renunciar a la conquesta de les noies de Rojals.

Ja engegat el ball, va resultar que el Fonso i el Daniel trobaren dues noies del Castellvell, que ja coneixien d'altres ballarugues, i les agafaren de parella. Amb la col·laboració de la mare d'una d'elles, va continuar la representació que havia començat al cafè. Primer van fer el ball de la sorpresa; un pollet del corral de la possible futura sogra va anar a parar dins d'una capsa de cartró, i vet aquí

Partit entre casats i solters al camp del Ribatell. De dalt a baix i d'esquerra a dreta: Tardiu, no identificat, Isidre Cucut, Salvador Ponos, Roc, Gregori, Pere Ollé, Pep Fortet, Lluís, Joaquim de la Trinitat, Andreu, Pepe, Jesús, Josep Maria Beltran, Jordi Fortet, Albert Ponos, Adelard, Pep Cruset, Marcos, Pedrito, Josep Lluís, Jordi del Joaquim de la Trinitat, Josep Maria Pedret, Joan Fortet, Rafael, Salomó, no identificat, Xavi del Joaquim de la Trinitat, Alexis, Marcel.

la sorpresa! Després van rifar una toia –tres-centes pessetes recaptaren, fruit d'una subhasta anàrquica però profitosa, que van donar a la junta de festes del poble–, que era una altra capsa amb tres capes de perfums: la primera, fem de be; la segona, fem de mula, i, a sota, algun objecte que ni tan sols recorden.

Aquest espectacle del Fonso i el Joan Petit ja s'havia vist a Vallclara mentre eren allà a tallar pins, i l'èxit fou tan gran que, durant uns anys, la gent del poble els enviava missatges demanant-los que tornessin a repetir-lo.

L'amo del cafè va fer un bon calaix, i com que ningú no va trencar cap got, no els volgué cobrar el beure, i proclamà amb veu alta l'admiració pel bon humor i el comportament de tots plegats. Passats uns dies, va trobar al mercat de dimecres, a Valls, el Joan Fortet i, tot emocionat, va explicar-li que mai no havia imaginat que el jovent de Capafonts fos tan trempat i responsable.

Quan el sol ja es llevava, acabaren el ball i la festa major, i arribà l'hora de despertar els que dormien i d'emprendre el camí de retorn.

L'expedició es va fragmentar ràpidament, perquè no tots tenien la mateixa ànsia per tornar. El grup del Pep Miquelet va passar per la Bartra, i l'amo del mas

Equip femení de Capafonts. Lluís –l'entrenador-. Judit, amiga de l'Eva. Eva del Joaquim de la Trinitat, Mariona i Anna de la Petxerina, Teresa Llarga, Carme del Tomàs Tomàs, Gisela, Marisol, Nuri Corominas, Susanna, Maribel, Assun, Carme del Joan Estanís.

els va portar vi perquè es fessin passar la set. I costa avall cap a Farena. En arribar anaren ràpidament al bar a la recerca de més beguda, però a aquella hora de dilluns, lògicament era tancat. Llavors no els quedà més alternativa que anar a la font, i baixaren a la vora del Brugent. Allà, mentre l'aigua fresca els consolava, el Pep Miquelet va fer un gran brinc en adornar-se que s'havia deixat el farcell de la roba a l'era de Cabrera. Sense dir ni mitja paraula, girà cua i, amb aquella solellada, emprengué el camí en direcció als Cogullons. Si pensem que la seva reserva energètica era essencialment vi negre, no té res d'estrany que ningú de la colla no recordi l'hora ni tan sols el dia que va arribar a Capafonts. La resta reprengué el calvari del retorn. El Pep Fortet, quan arribà a Les Fous, anà directe al mas, on arribà tan baldat que no va tenir ni esma per dinar ni per llevar-se a l'hora de sopar; la dormida va durar 24 hores.

La gent que aquell dia treballaven a la vora del camí de Farena van poder contemplar com anaven arribant, víctimes del cansament de dues batalles i d'un excés de vi i licors, les restes atrotinades d'aquell equip victoriós al camp de futbol i a la pista del ball.

Podem resumir l'epopeia: anada a Rojals, dinar, partit de futbol, ball de tarda, reencarnada per sopar, espectacle –amb demostracions de ball de jota inclòs–,

ball de nit i retorn al poble; però, més que res, una trompa general difícil de pair en aquelles circumstàncies. El Daniel recordava que, l'endemà al vespre, encara anaven arribant al poble, supervivents de la bacanal futbolera; perquè, de fet, alguns havien passat tot el dia a Rojals dormint la mona i refent-se de l'estrage.

La versió del Gregori sobre els orígens de l'equip difereix una mica de la que hem exposat aquí; recorda que aquests potser tenen alguns punts discordants.

Diu que foren els miners els qui van fer veure que no es podia jugar en el camp petit del Ribatell. Mentre se'n feia l'ampliació, els més menuts -que encara anaven a escola- van fer el seu propi camp. El primer intent fou a la lloanca que hi havia a les Ferratgetes, tocant a l'era del Toni, intent fallit perquè l'espai era petitíssim i molt costerut; el segon i definitiu, al mig de la llera del Barral, damunt de les petxines i a tocar dels avellaners del Benito. Era un magnífic camp, d'uns 15 per 25 metres, apartat del poble, on ningú no els vigilava, però aviat s'adonaren que era més divertit jugar al camp dels grans, al Ribatell, i abandonaren aquell espai que el Benito va aprofitar per transformar en una petita parada d'avellaners, i que l'aiguat de Sant Paulí -reclamant el que era seu- es va emportar, i avui no en queda ni rastre.

El Gregori també recorda amb precisió l'equip que va jugar a Rojals: a la porteria, en Miquel; a la defensa, Joaquim del Pere Tomàs, Pep Fortet i Jordi del Joan Blaió; a la mitja, Fonso Ponos i Joan Llarg; a la davantera, Gregori, Joan Petit, Anselmo, Joan del Cisco Quico i Pere de l'Ermitanet. Encara precisa més: d'extrems, el Gregori i el Joan del Cisco Quico; davanter, l'Isidre, i l'Anselmo i el Joan Llarg d'interiors. A més a més, recorda que l'Antonio Carboner i el Pep Miquelet van arribar a l'hora del partit, i s'ajuntaren a la colla per sopar. També, que el Joan Petit no era al sopar perquè estava amb la xicota. A més, precisa que el Salomó, el Jordi i el Joan del Cisco Quico -els més joves- anaren a dormir després del sopar, mentre que la resta va castigar el cos amb tot el ball de nit. Acabat el sarau, l'Isidre i l'Anselmo retornaren amb la moto. Amb tot, podem dir que la memòria del Gregori també falla, ja que sabem de bona mà que el Joan del Cisco Quico no va poder jugar aquell partit perquè treballava a la màquina de batre de cal Gravat i el seu pare va considerar que no podien prescindir del jornal; el dia del partit va agafar una febrada i son pare remugava que millor hagués sigut deixar-lo anar a Rojals. Serveixi aquest episodi per comprovar com n'és de difícil saber la realitat quan les informacions són a partir de la memòria de cadascú.

Quan el Gregori s'ocupava de l'administració del club, eren més de dos-cents socis.

També té clar que, a l'inici, els qui jugaven bé a futbol eren els miners. Després, molts n'aprengueren amb la pràctica i arribaren a jugar molt bé. Entre

Any 1977. Rual petit de Vilanova de Prades, Adelard, Roc, Josep Maria Roget, Lluís, Paletí, no identificat, Rafael, Salomó i Ignasi –supporters–, Pep Pere Ros, Jordi Fortet fill i Carles de l'Anita Pocurull –supporters–, Albert Ponos, Rosendo, Petit de Vilanova de Prades, no identificat –amb la farmaciola– Marcos.

els reforços forans destaca el Palomo, que era un soldat de Castillejos, el millor de tots en la història del club. Altres reforços que vol destacar foren el Lluís de Vilallonga, que jugava de porter, i l'Argilaga, de Bràfim, que era un cosí de la Carne Txepa.

Segons opinió generalitzada –encara que el Gregori no l'esmenti, potser perquè era petit i no el recorda– el millor jugador fou el recanador del qual ningú no recorda el nom i que havia jugat amb l'Atlético de Aviación.

Ell creu que el club es va fundar el 1944, però nosaltres, per la informació de la foto de portada del número anterior, ens decantem pel 1945-46. També, que la primera samarreta de ratlles verdes i blanques fou substituïda, passats uns anys, per una camisa de color verd. I a l'etapa final, sempre s'ha jugat amb una samarreta de color groc.

Diu que no podem oblidar jugadors com el Baptista Ferrer, que era molt jove i la tocava tan bé com el seu germà Anselmo; però va marxar a treballar a Barcelona i jugà pocs partits. També cal recordar el Pep Blaió i el Jordi Fortet

Al camp de futbol del mas de Fortet, l'equip de juvenils que va jugar molts partits amb equips de Prades i la Febró. Arnau de cal Xupeta –supporter–, Enric del Jordi Fortet, Riqui de cal Roquero, Albert de cal Banyà, Jordi Fortet fill, Jordi del Cosme, Esteve Tardiu, Abdon –supporter–, Jordi Tardiu, Albert Ciurana, Pep Fumat, Bernat Bullanga.

que, per completar l'equip, quan l'escassetat de personal era manifesta, jugaren alguns partits, i segurament ens descuidem d'algú més, que també devia lluir la samarreta del club.

Per a ell, els jugadors més tècnics del Capafonts foren: l'Anselmo, el Pere Ermitanet, el Salomó, el Joan del Cisco Quico, el Pep Pere Ros i ell mateix. Quasi tothom hi està d'acord, si ens referim a gent que jugaven amb una bona tècnica, que driblaven bé, que feien bones passades..., però molts pensen que el Daniel, el Joan Llarg, el Pep Fortet, l'Isidre, el Miquel... potser no lluien tant, però la seva força i la seva solvència al lloc que ocupaven fan que també se'ls consideri entre els millors, ja que, com se sol dir, hi havia partits que els guanyaven ells sols.

Fins que va arribar l'emigració dels anys cinquanta, hi hagué socis que pagaven quota; després, els partits s'organitzaven un per un, es cobrava l'entrada i prou. Quan ja es jugaven pocs partits, els de festa major entre casats i joves es disputaren al camp del mas de Fortet, i el Ribatell va quedar botjar.

Els records del Joan Llarg, que ara recollim, són molt fiables, perquè ell va viure el moment de la fundació del club.

Any 1980. En aquest partit jugat al Ribatell l'economia del club era tan precària que els amics de Prades els hagueren de deixar les samarretes. Joan Fortet, Dalmau de Prades, Josep Maria Pedret, Pere de la Sara, no identificat, no identificat, no identificat, no identificat, Marcel, Adelard, Albert Ponos, Rafael, Rosendo, Salomó.

Té clar que foren ell i el seu cosí, el Pep Fortet, els qui engegaren això del futbol, i que, de fet, no és res estrany, perquè eren els únics que hi havien jugat. Ells dos, el Joan Petit, el Pere de la Serafina, el Cisco Quico, el Tomàs del Pere Tomàs i el Fonso Ponos van fer un petit camp al pedregal del Ribatell i començaren a jugar. Cap d'ells no havia arribat als vint anys; eren un grup de canalla. La primera persona gran que s'incorporà va ser el Joan Mano, i tot seguit ho feren el Pere de la Serafina, el Cisco Quico, l'Emili, el Tomàs Tomàs, els de cal Blai, el Guillermo, el Pep Quico, el Policarpo,... i fins i tot el Joaquim Cerdà i el seu germà Baptista. A la llarga hi feren cap la majoria dels homes solters i tota la jovenalla. El més engrescat amb el projecte va ser el Joan Mano; mai no va jugar a pilota, però fou l'àrbitre perpetu.

Aquest grup fundador feia teatre a la sala del ball, de manera que ja tenien empenta per fer coses per al poble.

Un dia de Tots Sants es va estrenar el camp petit i les samarretes. S'enfrontaren els joves contra els casats. A l'equip dels casats hi havia, entre altres, l'Isidre Pocurull, el Deso, el German i el César –els tres miners–, i altres homes que no

recorda. A l'equip dels joves, el més gran era el Miquel i, de la resta, recorda el Pep Fortet, l'Anselmo, ell mateix,... fins a vuit o nou com a màxim, perquè al camp no s'hi cabia. Hi havia molta gent, era una novetat, i no els va fer mandra baixar al Ribatell.

Ja acabat el camp gran, el primer partit es jugà contra el Prades, al seu terreny. Després, van baixar ells a Capafonts, i el tercer enfrontament va ser a Vilanova.

En les alineacions d'aquests tres partits hi havia alguns casats: l'Emilio, el Tomàs Tomàs, el Baptista del Salvador Batistó, i potser algú més; la resta eren joves. Com que els casats jugaven molt estàtics i no veien la pilota, ràpidament foren bandejats de l'equip.

El Joan Blai no va arribar a jugar mai, perquè el primer dia d'entrenament ja va prendre mal, comparegué al terreny de joc amb unes sabates de claus pròpies per anar a la muntanya; al primer xut no va tocar la pilota, i la cama lliure es va desplaçar al buit –sembla que es va trencar els lligaments– i ja no tornà mai més al camp. El seu germà, el Pep, sí que va participar en algun partit.

En aquestes confrontacions, diguem-ne d'entrenament, el nombre de jugadors depenia dels que haguessin baixat al camp; es feien partits de vuit contra vuit fins a tretze contra tretze o més.

El jugador més singular de la primera època fou el Joan Petit. El seu joc es basava a no deixar tranquil el contrari, ja que feia un marcatge angoixant i del tot heterodox. Entrava pels quatre costats, s'ajupia, es girava... Tenia un repertori complet de malabarismes més propis d'un actor de circ que d'un futbolista. En un partit jugat a la Riba on, per cert, els vestidors eren en una caseta del guardaagulles, va marcar un jugador molt alt, i quan feia una estona que es jugava, l'home, apurat amb la paparra que li havia caigut al damunt, es va plantar per dir-li: “Escolta, no em malfereixis. Mata'm, perquè si només em malfereixes, et pelaré.” Amb aquesta frase es pot deduir la filosofia d'aquell futbol tan estrany i eficaç que practicava el Joan.

Els tres miners només van jugar els primers partits, perquè aviat els arribà la fi de la deportació que patien a Capafonts i tornaren al seu país, Astúries. Recorda que, mentre van treballar a les mines de barita, el Deso festejava amb l'Assumpció de cal Blaió, que llavors era la *Jefa* de Falange, –curiosa parella, la d'un comunista deportat i la màxima autoritat femenina del règim de Franco. El German festejava amb la Maria Tripetes, i el Cayetano, amb l'Antònia de cal Toni. El Cayetano era una mica brut, qualitat que es va considerar adient per a fer-lo jugar al primer partit contra el Prades, amb l'esperança que frenaria el joc del contrari, però no va tocar pilota i mai més fou convocat. El Deso jugava de

Any 1981. Ricardo, Pedrito, Joan Fortet, Alfons Ponos, Pep Cruset, Salomó, Marcel, Jordi i Enric del Jordi Fortet –supporters–, Marcos, Òscar, Josep del Tomàs Tomàs, Alexis, Jaume Paletí.

defensa, era corpulent i només parlava castellà; en un partit jugat a Cornudella, marcava un davanter que es deia Giralt –ja una mica granadet per a jugar a futbol– i quan feia una estona que s'enfrontaven, el Giralt va interpel·lar el miner dient-li: “Es que usted abusa de la autoridad”. L'havia pres per guàrdia civil i els seus covilatants l'avisaren que era miner, però no sabien que també era comunista i revolucionari.

Els de Capafonts van aprendre la pràctica del futbol amb les desfetes primerenques. Amb l'experiència, milloraren a poc a poc, sobretot perquè molt aviat només jugaren nois d'uns disset anys, prims i escardalencs, que hagueren de lluitar amb jugadors vells, bregats i més tècnics. De mica en mica, la saviesa s'imposà a la força i l'equip fou més competitiu. L'esquema d'aquesta primera formació consolidada, que ja guanyava partits amb certa facilitat, era: Miquel, Salomó, Pep Fortet, Joaquim de la Trinitat, Daniel, Marcel·lí, Fonso, Joan Petit, Anselmo, Pere Ermitanet i Isidre; i més endavant, també: Joan del Cisco Quico, Jordi del Joan Blaió, Pep del Cisco Llarg...

A l'equip també hi havia gent que no sortia a córrer darrere la pilota; els qui portaven l'administració: Pere de la Serafina, Antoni Poma, Pere Roc, Cisco Quico, Pepet Balanyà i el Pep Mano que, a més d'àrbitre feia d'entrenador –això és un dir, perquè, de fet, li faltava l'obediència dels jugadors que, després de rebre les instruccions, jugaven com volien o podien; i també perquè, ja a dins del camp, el Miquel i el Pep Fortet feien de capitans no designats, però reconeguts.

Al cafè de La Societat hi havia la colla que seguia la lliga espanyola i els campionats del món que es jugaven al Brasil. Tots molt emocionats perquè l'equip estatal era ple de jugadors del Barça i de l'Atlètic de Bilbao. La ràdio no existia, perquè a Capafonts no hi havia llum elèctric; quan per fi, l'any 1952, es van encendre les bombetes, La Societat ja era tancada i només hi havia el bar de ca la Remei, regentat pel Joan Ferrer. L'aparell de ràdio, que era a l'esquerra del taulell, feia molta patxoca, però també molt soroll, i per poder seguir els partits, algú de la colla havia de posar l'orella encastada a l'altaveu i anar explicant les incidències als qui l'envoltaven. Quan arribà la televisió, amb una imatge borrosa i bellugadissa, els seguidors del Barça i els pocs que hi havia del Madrid, pogueren enfrontar-se verbalment. Avui la brega continua, això sí, en color i pantalla panoràmica.

A l'última etapa de l'equip, els puntals foren el Daniel, el Gregori, el Pep Pere Ros i els tres germans Roc, Abelard i Rafael de cal Roc Carles. També, encara que durant menys anys perquè van emigrar de jovenets, el Baptista Gravat i el Joan Mano fill, i d'altres que encara jugaren menys temps i no els recordem.

Sembla que l'últim partit fou a Cornudella.

Van desaparèixer el Futbol Club Capafonts i la majoria d'equips dels pobles de muntanya. A partir d'aquest esdeveniment, per la festa major sempre hi ha hagut el partit de la diada entre els casats i els solters, aprofitant que aquell dia tothom retorna al poble. La canalla de 8 a 15 anys, quan encara hi havia l'equip, disputaren molts partits: a la Febró, el dia de la festa major, i a Prades, el dia de la fira. En aquells anys, també hi hagué un formidable equip femení, que jugà partits de festa major a Capafonts i als pobles veïns i que quasi sempre guanyava la copa. Ja actualment, s'ha imposat el futbol sala, que es juga a la pista del poliesportiu i a Prades, però sense el recolzament d'una vertadera afecció representativa del poble. Juguen perquè en tenen ganes, però guanyar o perdre ja no suposa cap glòria ni cap deshonor.

Una de les coses més pintoresques de la història del Futbol Club Capafonts foren els desplaçaments. Al poble, com ja hem dit, no hi havia més vehicles que

Any 1974. Cornudella. Rafel, no identificat, Abelard, no identificat, Josep Maria Pedret, Gregori, Esteve Tardiu, Andreu Ciuró, Roc, Antònio Paletí, Albert Cerdà, Pep Pere Ros.

els de cal Gravat, amb tots els desavantatges d'una situació de monopoli. El camió fou el vehicle més utilitzat, i alguna vegada el cotxe de línia. Quan a cal Gravat cessaren en l'activitat del transport, el camió del Pere Genet quedà com a única alternativa i, encara que petit i poc potent, va complir sempre la tasca encomanada; hem de recordar, però, que en aquella època ja no era permès transportar gent amb camió, i escapolir-se de la guàrdia civil era tasca complementària del Pere, el xofer i amo del vehicle. Tot i així, hem d'admetre que hi havia una certa tolerància.

Quan es va parar la fugida de capafontins a final dels anys cinquanta, el club va tornar a agafar empena de la mà d'una junta que presidia el Tomàs de la Trinitat, que també feia de tresorer i secretari, amb l'Eduard de ca l'Agneta, que es cuidava de portar la capsa de la farmaciola i també feia com de director tècnic; l'Isidre i el Daniel completaven la junta, per bé que només feien de jugadors. La tasca del secretari durant aquest període comprés entre 1960 i 1965 era ben feixuga, perquè concertar partits amb els d'Ulldemolins, Cornudella, Vilanova,

etc., requeria molt de temps i paciència; al poble ja hi havia telèfon, però parlar amb algú de fora era complicadíssim perquè primer et donaven línia des de Vinaixa o Vimbodí, des d'on se sentia una veu que deia: Vimbodi, digui, i a partir d'aquell moment el temps ja no comptava, només la paciència servia per a esperar al costat de l'aparell que algú es dignés dir alguna cosa. Per complicar-ho més, no hi havia prou joves per fer l'equip i s'havia de demanar ajuda a amics i coneguts dels pobles veïns, de manera que les trucades necessàries podien ser cosa de moltes hores. Aquests nois que feien de reforços cobraven una paga que consistia en un entrepà. Cap al final, continuar competint era un miracle, fins que es va donar per acabada l'activitat esportiva.

Per resistir fins a l'últim moment fou imprescindible el coratge de dos jugadors de la primera fornada: l'Isidre i el Pep Fortet. El primer va jugar fins als 43 anys i el segon fins als 36; sempre forts i coratjosos, l'un a la davantera arreplegant les pilotes que rondaven per l'àrea i ficant-les a la porteria contraria, i l'altre impedit que la pilota arribés vora l'àrea pròpia refusant-la amb potents xuts sense miraments ni contemplacions. Amb ells, el Daniel, una mica més jove, lluitador persistent, incansable. El Joan Llarg, serè i tranquil, a la defensa, fent treballar el cap per arribar allà on les cames ja no podien. El més joves movien l'equip amb saviesa futbolística; el Pep Pere Ros, el Pep Batistó, el Gregori, el Joan Mano fill, l'Anselmo Ponos, l'Anton Fumat i els altres que ja hem esmentat. També l'Esteve Tardiu pare, que pujava des de Reus i feia de porter, i el Martínez i el Pepino, que eren fills de guàrdies civils d'Alcover; segurament algun altre jugador que no recordem. Tota una demostració de voluntat per continuar i, com sempre, sense papers, per lliure, com un grup de llibertaris lluitant contra les normes que s'anaven imposant; es continuava sense estar inscrit a cap federació, a cap organisme, plantant cara a la guàrdia civil que perseguia els camions carregats de persones quan aquesta pràctica ja era prohibida del tot, sense assegurances, sense revisions físiques, sense entrenament, sense diners, sense... Les normes, les lleis, l'ordre, la prosperitat, el benestar, etc., van ser driblats per poder sobreviure. Es va morir lluitant fins al darrer alè. Era el destí que estava marcat des d'aquells dies llunyans de la postguerra. Una cosa heroica. Una epopeia des de les mancances. Al cap i a la fi, la glòria.

ELS NOSTRES LECTORS APORTEN INFORMACIÓ QUE COMPLETA EL NOSTRE ARTICLE, **HISTÒRIA DEL FUTBOL CLUB CAPAFONTS**, PUBLICAT AL NÚMERO ANTERIOR

De la foto publicada a la portada del número 20 de la nostra revista, i que tornem a publicar junt amb aquestes ratlles, on es podia veure la imatge més antiga que teníem de l'equip, ens faltava informació molt rellevant que els nostres lectors s'han afanyat a donar-nos, i que avui recollim en aquestes línies.

Dèiem que hi havia tres jugadors que no sabíem qui eren. Ara podem donar els noms de tots els jugadors: Miquel, Policarpo, Isidre, Pere de la Serafina –no un miner com pensàvem–, Moragues –no un desconegut–, Casimir, Pep Quico, Pep Fortet, Rosend, Pep Blaió –no un miner–, Anselm.

També hem sabut que és la foto del primer equip que va jugar contra el Prades per estrenar el camp del Ribatell. Ho deduïm, perquè ens diuen que el Policarpo de cal Tomàs, només va jugar una vegada, justament a la primera alineació que va estrenar el camp, per tant, aquesta foto agafa ara una importància que no sospitàvem.

De fet volem aprofitar l'avinentesa per agrair la col·laboració dels nostres lectors que s'ha produït en tots i cada un dels números publicats. Gràcies a ells hem pogut saber coses que no recordàvem. És un orgull poder-ho manifestar, perquè això demostra que aquesta és la revista de tots. Els agraïments rebuts de molts capafontins, que troben a les pàgines de Quaderns de Capafonts informacions i imatges oblidades o que desconeixien, són constants i això sol ja recompensa els esforços que dediquem a la seva publicació.

Desitgem que la revista tingui llarga vida, per continuar donant satisfaccions a tots, i que quan els que avui la fem ja ens retirem, surtin nous redactors d'entre aquests col·laboradors espontanis.

HISTÒRIA DE DUES CARRETERES

DIEGO LÓPEZ BONILLO

Avui en dia és molt fàcil desplaçar-se dins el territori amb qualsevol tipus de vehicle. Anar de Capafonts a Prades, la Febró, Reus o qualsevol altra població no requereix cap mesura excepcional. Però no sempre fou així. Com bé sabem tots, i tal com dèiem en números anteriors de *Quaderns*, la vila de Capafonts visqué durant segles aïllada de la resta del món pel que fa al trànsit amb qualsevol tipus de vehicle. La gent que anava a Prades, o a Mont-ral, o més enllà als mercats de Reus o Valls, al notari o al jutjat de Montblanc, no disposaven de més camins que els de bast, que permetien el pas d'animals, o els senders, per on només podien circular persones. Fins i tot, tret de la carrerada que des de Barrulles anava cap a Montblanc, no n'hi havia cap més per anar a les fires i mercats de la part de Lleida. Aquesta mancança provocà que l'any 1924, essent alcalde Joaquim Venrell, s'exigí a Prades el condicionament d'una via pecuària per les Fontetes -que, recordem-ho, és al terme d'aquella població. Aquest camí havia de passar per Castellfollit i abreujava extraordinàriament les distàncies a l'Espluga de Francolí, i des d'allí a Verdú o altres poblacions, com Salàs de Pallars, on se celebraven fires de bestiar i alguns capafontins hi anaven a comerciar.

En els començaments del segle XX hi havia encara molts pobles que no tenien carretera, i on l'accés es feia en el millor dels casos a través de camins carreters. Entre aquests pobles es trobava Capafonts, amb l'agreujant que no tenia cap camí per on poguessin circular vehicles. Això significava que l'accés al nucli central de les muntanyes de Prades des de qualsevol punt només era possible per camins de muntanya, per on continuaven circulant persones, animals de càrrega o ramats, igual com s'havia fet durant mil·lennis. Calia molt de temps i esforç dels capafontins per portar de fora tot allò que era necessari, per treure els excedents agrícoles o la producció forestal, per fer les gestions imprescindibles en tota comunitat humana o simplement per evacuar els malalts en casos greus. Era una situació certament insostenible, de la qual tothom era plenament conscient, com es dedueix de la documentació existent.

En aquest treball es fa una breu ressenya del procés que portà a la construcció de les dues carreteres, la del Coll i la d'Alcover. En realitat és una sola, la TV-7041 d'Alcover fins a la de Vilaplana a Prades, però des del poble es diferencien clarament l'una de l'altra.

La carretera del Coll

Davant les condicions precàries de les comunicacions de Capafonts, s'anà formant un corrent d'opinió al poble en el sentit que calia posar remei a aquesta situació ancestral, que ja no tenia raó de ser en ple segle vint. Les autoritats provincials responsables confeccionaren diferents plans i projectes, que no es portaren a la pràctica. I davant de la situació, en la dècada dels anys vint del passat segle, els capafontins prengueren la iniciativa per tal de posar-hi remei.

Com a fet anecdòtic que tal vegada contribuí a fomentar el sentiment d'abandó, i probablement d'indignació, entre els diversos impostos que havia de pagar l'Ajuntament, se n'imposà un de nou, de 0,50 pessetes per habitant i any, destinat al “*Patronato del Circuito Nacional de Firms Especiales*”, que, segons la llei que l'implantà, havien de pagar els ajuntaments que es beneficiaven del circuit, és a dir, de la xarxa de carreteres que s'estava fent. Era destinat a subvencionar la modernització de les carreteres d'àmbit estatal. Doncs bé, el mes de novembre de 1928, l'Ajuntament es declarà en rebel·lia i decidí deixar de pagar-lo, argumentant que a Capafonts no es cobrava cap impost sobre vehicles de tracció mecànica –naturalment, no n'hi havia cap– i que per no tenir, no tenia ni carretera.

Tal vegada, com a fruit del desencís per les promeses incomplertes i pel sentiment d'abandó en què es trobava el poble en el tema comunicacions, hi hagué el primer intent seriós de solucionar el problema, començant per obrir una via de comunicació, apta per a vehicles, amb Prades. Fou l'any 1922, quan el dia 16 d'abril, l'alcalde, Juan Corts Balañà, convocà una reunió extraordinària a la qual eren presents, a més del Consistori, els majors propietaris del poble. Segons l'acta d'aquella reunió, la primera autoritat capafontina prengué la paraula i manifestà: “*...Señores, es una vergüenza muy dolorosa para este vecindario no contar con un buen camino carretero para la exportación de nuestros frutos e importación de abonos para el cultivo de las tierras, causando esto grandísimos perjuicios a la economía del pueblo, pues con un buen camino vendrían a comprarnos los frutos en nuestras propias casas, cuyas ventajas no es preciso ponderar. Y si no, contad si podeis los inmensos perjuicios que nos causan los continuos viajes a Reus (seis horas de detestable camino) para llevar nuestras cosechas a aquella plaza a lomos de animales, robando para ello los mejores brazos a la agricultura de nuestro término, pues precisamente son los jóvenes los que deben soportar, aun a costa de su salud, tan pesados viajes.*

Hemos mendigado protección, se nos ha prometido mucho, pero nada hemos alcanzado.

La mecanització arribà a Capafonts ben aviat. En aquesta foto del 1962 es pot veure un dels protagonistes d'aquest fet, el 600 del Cosme Balañà, al tomb del Joanet, a la carretera del Coll. Com es pot veure, el ferm d'aquella època era molt diferent de l'actual.

Para salir, pues, del aislamiento a que nos hallamos condenados, debemos contar solamente con nuestros propios esfuerzos y éste es el objeto de la reunión a que os he convocado, ya que representais las fuerzas vivas de este pueblo por vuestra posición social y por el ascendiente moral que teneis entre los vecinos.”

Tot seguit es prengueren els acords necessaris per a fer, a càrrec del poble, un pas de carro fins al Coll, que havia d'enllaçar amb la carretera Vilaplana-Prades encara per fer, i mentrestant ho faria amb el camí carreter que anava de Prades a la Febró. Es nomenà una comissió gestora formada pels propietaris presents en l'acte, la qual havia d'encarregar el projecte a un expert, demanar als propietaris dels terrenys per on havia de passar que els cedissin gratuïtament, i disposar d'un pressupost extraordinari per dur a terme l'obra.

Aquest camí carreter fou el germen de la carretera que es féu en els anys següents i el primer intent de treure Capafonts de l'aïllament secular, atès que permeté els intercanvis amb l'exterior a través de Prades.

Però l'existència d'aquest camí no apaivagà l'interès i els esforços per aconseguir que es fes l'altra carretera, la d'Alcover. I en aquest sentit, continuaren les gestions, tal com s'anaven fent sistemàticament ja des d'alguns anys abans.

En passar la competència de la construcció d'aquests tipus de carreteres a les Diputacions, la de Tarragona emprengué la que anava de Vilaplana a Prades, passant per la Mussara, i oferí la possibilitat de fer-hi un enllaç des de Capafonts. Al mateix temps, es proposava fer l'altre enllaç fins a la Cadeneta, on arribaria la carretera d'Alcover. Però hi havia un inconvenient greu: segons la legislació d'aleshores, el poble havia de contribuir a les despeses. Només per a la primera de les dues obres, havia d'aportar un total de 18.000 pessetes. Tot i que el pressupost era inferior al que s'havia fet inicialment, es tractava certament d'una quantitat molt alta, tenint en compte les dimensions del poble i la seva economia. Però no hi havia alternativa, i aquí els capafontins donaren prova del sentit de responsabilitat i de saber avaluar les qüestions realment importants i de prendre les decisions pertinents.

Novament es convocà una reunió oberta, on s'informà els vilatans, i tot seguit se celebrà una sessió extraordinària de l'Ajuntament, a la qual foren convidats altra vegada els ciutadans que pagaven més contribució. La sessió tingué lloc el dia 1 de febrer de 1926. L'acta d'aquella reunió està signada per l'alcalde Joaquim Venrell Teixell, els regidors Longinos Juanpere Fort, Juan Pocurull Llorc, Tomàs Balañà Balañà, Pere Terés Besora i Josep Cavallé Venrell. Signen també com a majors contribuents, Joaquim Balañà, Joan Fort, Josep Pocurull, Josep Venrell i Pere Fort. El secretari era Francisco Casals. L'escrit recull, amb una prosa florida, la importància de les dues obres, quan diu: *"...por considerar que dichas obras son indispensables para el progreso y bienestar del vecindario, ya que en la actualidad nos hallamos sumidos en un funesto aislamiento que es el principal factor de nuestro entorpecimiento y decadencia..."*. Segons l'acta, l'alcalde manifestà que *"...no debería dejarse pasar esta oportunidad tan grandemente beneficiosa para nuestros intereses, ya que de estas grandes y nobles empresas deriva nuestra salvación..."*

El resultat d'aquella reunió fou fonamental en la història del poble, atès que es prengueren decisions que havien de canviar radicalment el futur de Capafonts. S'acordà:

1. Aprovar la inclusió de les obres de les dues carreteres en el Pla d'Obres de la Diputació, i fer primer la del Coll, que era la de menys envergadura.
2. Demanar a l'entitat provincial que comencés ben aviat les obres.
3. Fer cessió gratuïta dels terrenys per on havia de passar la carretera.
4. Aportar a peu d'obra la pedra necessària, en forma de pica -matxaca- i els jornals, en concepte de prestació personal, a fi i efecte de pagar les 18.000 pessetes pressupostades. Aquest import es faria efectiu en dues anualitats, les de 1928 i 1929, segons la memòria corresponent.

Es tractava d'una xifra realment alta, però sembla que no hi hagué gran dificultat per a afrontar les despeses de l'obra, ja que es podia pagar en efectiu o amb jornals. A la memòria esmentada queda clar, quan es diu que *“...no permanecerá obstáculo alguno para que los llamados a contribuir a tan loable empresa dejen de hacer efectivas las respectivas cuotas que se les asignen, ya que la inmensa mayoría de ellos pueden muy bien hacer frente a esta ineludible obligación mediante los devengos de sus jornales de bracero que pueden prestar en la misma obra.”*

Les obres s'iniciaren aviat i l'any 1929 ja començaren a circular els primers vehicles cap a Prades i la Febró. Per cert, el tram que va del Coll a Prades no s'acabà fins als anys quaranta, després de la guerra, i alguns trams entre la Febró i la Mussara, molt més tard.

Fou, sens dubte, una fita històrica. I de la seva transcendència n'eren plenament conscients els que hi prengueren part i hi col·laboraren d'una manera o altra, és a dir, tot el poble. La memòria esmentada inclou unes frases altisonants –el secretari que les redactà era afeccionat a la literatura ampul·losa i florida–, que recullen la transcendència de l'obra:

“No precisamente se trata de acumular gastos innecesarios sobre los contribuyentes; se trata de una incomparable mejora para el interés común: cual mejora, a juicio del informante, es una de las más trascendentales empresas que habrán podido abordar todas cuantas Corporaciones municipales hayan regentado esta Alcaldía durante el transcurso de anteriores siglos; cuyos resultados positivos dimanantes de la misma, aseguran de un modo cierto y permanente, la riqueza y el florecimiento de este desgraciado pueblo, desde su propia fundación y sin medios de defenderse pecuniariamente, ha tenido que soportar las fatales consecuencias del aislamiento”

Dos anys després començaren les obres de l'altra carretera, la d'Alcover.

Altre Sr.

Los que suscriben, mayores de edad, propietarios,
vecinos del pueblo de Capafonts, ante V. S. ausente
y respetuosamente exponen: Que porcatados de la
importancia y necesidad de que se lleve a cabo la
construcción del camino vecinal de Capafonts a
Montreal, según el proyecto formulado por el perso-
nal técnico de esa Comisaría de su digno cargo con-
fideda 29 de Diciembre último, desde este acto se ha-
cen juntos y a solas subscritores y avalan por su enun-
cia en todo su valor el acuerdo del Ayuntamiento
de Capafonts de fecha 12 de Abril próximo pasado,
en que se obliga al pago de 26.668' 04 pesetas en vein-
te anualidades a partir del año 1932.
Y para que conste y a los efectos oportunos, firman la
presente en Capafonts a 10 de Agosto de 1931.

Bautista Balaña

José Berro
Jose Virelli

Juan Font

José Virelli

Aunque de pique
yo sé que no sabe
firmar lo hace su hijo
Bautista Magnan
Juan Virelli

Bautista Calce

Joaquín Berro

Juan Barbudá

José Balas

Bautista Balaña

José Balas

José Balas

José Balas

José Balas

José Balas

Juan Virelli

Juan Virelli

José Berro

José Balas

José Berro

José Balas

José Berro

Petro Fort
Galvador Balanís
Juan Magrané

Wilfrid Pascual
Boguin Lloret
Jaime Berora

Miguel Opre
Joaquín Balanís
Sobador Balanís

José Berora

Joan Berora

Concepción Juan

Juan Berora

Juan Berora

Juan Berora

José Valtó

Francisco Pascual

Juan Valtó

José Balanís

Hon. Sr. Comisario de la Generalidad de esta
provincia. Tarragona.

Acta del compromís de satisfacer la quantitat exigida en el projecte de la carretera d'Alcover, amb les signatures dels quaranta avaladors. (Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona).

La carretera d'Alcover

Solucionat el tema de la carretera del Coll, calia abordar el de l'altra, la d'Alcover, i acabar d'una vegada per totes amb l'aïllament. Cal dir que anteriorment, ja a l'entrada del segle XX, els capafontins es preocuparen de posar al dia les comunicacions a fi de sortir de la incomunicació. Els successius ajuntaments es preocuparen de solucionar el tema, i es feren diferents intents, tots sense èxit per una o altra raó. El primer del qual hi ha constància, és del 1903, quan la Diputació Provincial aprovà la construcció d'un camí veïnal d'Alcover a Capafonts. Malauradament, l'obra no s'inicià, probablement pel canvi de legislació. Fou un cas de mala sort.

L'any 1911 s'aprovà la construcció de la carretera d'Alcover fins al límit del terme de Mont-ral, al Tossalet. Per poc més de cinc quilòmetres, que són els que separen el poble d'aquest punt, aquest projecte condemnava Capafonts a continuar aïllat. Però aquesta carretera no es féu, i la gent de Farena, la Cadeneta o el mateix Mont-ral es comunicaven amb Alcover a través d'un camí carreter, que no passava del límit del terme.

La situació no canvià, malgrat les successives sol·licituds per part dels ajuntaments que se succeïren, de manera especial durant els anys vint. Existeix constància de diverses reunions del consistori on es demanava insistentment la construcció de la carretera. Una d'elles, fou la de 1925, quan es reclamava que les dues carreteres, la d'Alcover i la del Coll, entressin en el pla de camins veïnals que dissenyà la Diputació aquell any. A partir d'aleshores, la insistència fou la nota dominant, atès que hi havia una consciència creixent sobre la urgència de l'obra. Paral·lelament a les peticions per escrit que s'anaven succeint, hi ha constància de les repetides gestions personals per part de l'alcalde Joaquim Venrell davant les autoritats provincials: foren molts els viatges que féu a la seu provincial per entrevistar-se amb els responsables i exigir la realització de l'obra, fins al punt que, segons afirmen alguns testimonis, allà li posaren de renom *el sovint*, per la freqüència amb la qual s'hi presentava.

Finalment, cap al final de la dècada, aquesta carretera, juntament amb la del Coll, entrà en els plans de la Diputació, que n'era novament l'encarregada. Tingué prioritat la primera, com s'ha dit anteriorment i, una vegada feta, el 13 d'octubre de 1930, a l'Ajuntament es rebé un ofici en el qual es comunicava la concessió de l'obra, és a dir, tot el tram des d'Alcover fins a Capafonts. S'ha de dir que foren les gestions que es feren des de Capafonts i la insistència en les demandes les que possibilitaren que la carretera Alcover-Capafonts entrés en els plans de la Diputació.

Després dels tràmits administratius de rigor, es fixaren les condicions per tal de dur a terme l'obra. Capafonts, com era natural en aquella època, hagué d'aportar

una part del cost. En concret, l'Ajuntament havia de proporcionar la pica *-matxaca-* o l'equivalent en pessetes, que era de 26.668,04, una quantitat gens menyspreable, si la comparem amb els preus dels jornals d'aquells anys: el d'un peó era de 5 pessetes, el d'un paleta, 12, el d'un carro amb un animal, 15, i si hi anaven dos animals, 25. Si tenim en compte que l'obra sortí a subhasta per un preu de 129.860,79 pessetes, resulta que Capafonts havia de pagar més del vint per cent del cost pressupostat, i com que s'adjudicà per un total de 100.970 pessetes, aquest percentatge pujava pel damunt del vint-i-sis per cent.

Hi hagué, però, un alleugeriment d'aquestes condicions, perquè es tingué en compte l'esforç que havia fet el poble dos anys abans, per la carretera del Coll, a més de la consideració que es tractava d'una via d'interès general, atès que posava en comunicació el Camp amb el nucli central de les Muntanyes de Prades. Per aquestes raons es permeté que el pagament de la quantitat es fes en vint anys, a partir del 1932. La garantia eren els béns de l'Ajuntament i l'aval de 40 voluntaris. L'Ajuntament també s'encarregà d'aconseguir la cessió dels terrenys afectats, que en uns casos es feren de manera voluntària i en altres calgué expropiar-los.

L'Ajuntament complí amb la seva part, i el mes d'abril de 1931 es féu tramesa de la documentació adient: fulls de cessió dels terrenys afectats; compromís d'expropiar els terrenys no cedits voluntàriament; compromís de pagament de la quantitat estipulada durant els 20 anys assenyalats; garantir el pagament d'aquestes quantitats amb els béns municipals; remissió de l'acta, amb les signatures dels propietaris que avalaven l'operació. La signen l'alcalde Bautista Balañà Besora, i els regidors Josep Besora, Joaquim Balañà, Tomàs Balañà, Francisco Besora, Joan Corts, Joan Pocurull Balañà i Joan Magrané Juanpere. També firmen el document els avaladors fins a un total de 40 propietaris.

Vistes les coses des de la perspectiva actual, sembla fàcil que s'arribés a un acord beneficiós per a tothom, però els testimonis directes corroboren que l'autoritat municipal tingué força dificultats per a complir les condicions necessàries, sobretot pel que fa referència a la cessió dels terrenys, a aconseguir avaladors i a endeutar el poble durant vint anys. S'ha de reconèixer el mèrit dels qui portaren el projecte a bon terme, salvant tots els obstacles, que foren molts.

Finalment, el desembre d'aquell any de 1931 començaren els treballs. Dos mesos abans es resolgué la subhasta de l'obra, la qual fou adjudicada a Pius Macip Sas, de la Bisbal de Falset. Les obres foren dirigides per l'enginyer Félix Ferrer i l'encarregat fou una persona molt popular al poble, el qual era conegut com el Negret de Flix. Hi treballaren molts homes del poble, fins i tot algun menor d'edat que s'encarregava de portar aigua als treballadors, amb els carretells de fusta.

La documentació existent i la tradició oral ha tramès alguns detalls o anècdotes. Per exemple, en la proposta que féu aquest contractista, hi havien de figurar

obligatòriament els jornals diaris dels treballadors, entre altres motius perquè servien per a valorar l'import de les prestacions personals de la gent del poble. Les xifres són aquestes: un capatàs, 7 pessetes diàries; un peó ordinari, 5; un miner o pouaire, 8; un paleta, 9; un manobre, 6; un picapedrer, 9; un matxacador, 6; un barrinaire, 6; un instal·lador de llambordes, 7; un fuster, 9; un pintor, 8; un ferrer, 8, un mecànic, 10; un maquinista de màquina de xafar pedra, 12; un fogoner del mateix tipus de màquina, 9 i finalment, un xofer de camió, 12.

Per tal de disposar de la pedra necessària –la qual, segons el projecte, havia de ser de qualitat–, per a fer els nombrosos embornals que hi ha en el traçat i els tres ponts, s'obrí una pedrera improvisada als Socarrats.

La gent recorda també la gran nevada d'aquell hivern que tingué el poble incomunicat durant un mes, i pogué subsistir, acabades les reserves de farina i queviures que hi havia a les cases, per l'ajut de les cavalleries de l'obra, amb les quals es féu una expedició a Prades per proveir el poble.

I com que tot arriba en aquest món, el mes de febrer de 1933, l'Ajuntament rebé oficialment l'obra acabada, encara que ja es feia servir des d'algun temps abans. Amb aquest acte acabaren segles d'aïllament, canviaren totalment les condicions socioeconòmiques del poble i Capafonts tingué la via expedita per entrar en la modernitat.

Tal com dèiem al començament, no s'hauria d'esborrar de la memòria col·lectiva del poble el record d'aquella fita i el reconeixement dels homes que la feren possible.

LA CULTURA I LA TRADICIÓ DEL VI A CAPAFONTS

LLORENÇ BALANÀ FORT

Un trago de vi és quelcom més que una beguda per acompanyar un àpat. El vi conté l'essència d'una cultura antiquíssima que ha arribat fins als nostres dies plena de vigor i vitalitat. El vi és un conglomerat de saviesa, cultura popular, gastronomia, ciència, litúrgia, literatura i finalment de plaer.

Plini el Vell, al seu llibre Història Natural, en un dels capítols dedicat al vi, ens proclama: “Tractaré de la vinya amb la gravetat que ha de tenir un romà quan tracta de les arts i de les ciències.”

No sabem si va ser un romà el qui ens va iniciar en el món de la vinya i del vi a Capafonts, però el que sí que sabem és que la nostra tradició vitivinícola és tan antiga com el poble, ja que els cups formen part de les parets que sustenten la majoria de les cases velles.

La vinya va ser molt important a Capafonts, cosa que ens confirmen les plantades a pràcticament tots els racons del nostre municipi. Majorment les vinyes del nostre poble estaven situades en els terrenys més pobres –en general força costers– i properes a les zones boscanes. Per plantar la vinya, llevat d'algunes excepcions, qualsevol terreny valia.

Sembla que la millor època viscuda per les nostres vinyes fou cap al final del segle XIX, quan el preu del vi va pujar considerablement. A França, la fil·loxera estava provocant una veritable catàstrofe nacional, i la seva propagació cap al Rosselló, el Vallespir i l'Alt Empordà –a Sant Quirze de Colera aparegué l'any 1879– fou molt ràpida, per això s'explica que a Capafonts, de les trenta-tres hectàrees de vinya conreades l'any 1876, es passés a quaranta l'any 1884.

L'eufòria va durar poc, el diari La Opinión del 20 de juny de 1878 ja anunciava que uns pagesos de Farena i de Prades, que tenien les terres relativament pròximes entre si, van trobar pàmpols tacats per la fil·loxera, i divuit anys després, el Diario de Tarragona del 3 de novembre de 1896 publicava: “Dicen de Farena i Mont-ral que la filoxera ha hecho tales progresos en aquellos viñedos, que puede darse ya completamente perdida la producción de vino, sector que en los últimos años había alcanzado un fuerte incremento”

La vinya

Aquestes són les varietats que ens consta que en un moment o altre havien estat conreades a Capafonts. El llistat està ordenat de les més usuals i freqüents

a les menys utilitzades; entre les varietats de blanc trobàvem garnatxa blanca, palot blanc, macabeu, moscatell i picapoll, i de raïm negre hi havia la garnatxa tintera, palot negre, samsó –carinyena–, ull de llebre i sumoll.

Referent a la manera de conrear aquesta vinya, i com a cosa curiosa, recordarem la pràctica de fer una rasa entre cep i cep, on es cremava la vegetació que tenien a l'abast i després es colgaven les cendres; aquesta operació tenia per finalitat compensar la falta d'adobs, tant orgànics com químics, una cosa semblant als formiguers que es feien en terres ermes per transformar-les en nous conreus, principalment per sembrar-hi cereals.

La verema

Per escollir el moment oportú de veremar, no es disposava de les tècniques actuals molt sofisticades –refractòmetres i densitòmetres–: s'esperava que els grans de raïm fossin ben dolços, però no prou perquè els depredadors habituals –moixons, abelles i altres insectes– fessin massa maleses.

No tothom veremava els mateixos dies, tot depenia de l'orientació de la vinya: els que la tenien al Pladencot acostumaven a ser el darrers.

Com que les vinyes no eren gaire extenses, en un o dos dies es recollia tota la collita. Quan nosaltres érem petits, el mestre ens alliberava d'anar a l'escola per ajudar a la verema i una cosa semblant passava amb la matança del porc.

A Capafonts es veremava amb falçó –nosaltres l'anomenàvem falcet– i tisores de podar.

Quan portaves una bona estona veremant, i les tisores de podar es començaven a enganxar, volia dir que el raïm que collies era prou madur; l'excés de sucre provocava aquesta anomalia.

Es feien servir portadores de fusta, que es carregaven al carro; i els que no en tenien les carregaven al bast de l'animal, utilitzant les escaletes.

Les portadores s'emplenaven fins dalt, i per encabir-hi tot el raïm possible, es premia la verema amb una massa de fusta o una pedra del marge.

El cup

Els cups es troben situats als baixos de les cases; les seves parets, fetes amb pedra, argamassa i el guix vermellós característic de Capafonts, asseguraven una impermeabilitat excel·lent; de fet, quan s'ha enderrocat alguna casa vella, l'element que sempre ha presentat més fortalesa ha estat el cup.

La idea que per aconseguir un bon vi feia falta una bona higiene era acceptada per la majoria, per això es tenia cura del rentat del cup, encara que els elements utilitzats en algunes ocasions no fossin els més adequats: per començar, no hi

A la nova vinya de l'Obac de cal ferré es conrea la varietat moscatell –imatge d'ela foto–, no pas per raïm de boca, sino per fer vi.

havia aigua corrent; jo havia vist ruixar les parets del cup amb la màquina de sulfatar, i per eixugar l'aigua acumulada al pouet –és el punt de més fondària del cup, que recull les últimes romanalles de vi– s'empraven sacs d'espart vells.

Dins del cup, a sobre mateix del forat que servia per a buidar-lo, s'hi posava un feix de rames d'alzina amb la finalitat que fes de filtre, per evitar que la part sòlida de la verema fermentada embussés el forat de sortida. Per la part exterior, i per taponar el forat del cup, s'hi col·locava l'estaquirot, un bocí de tronc que, un cop acabat el procés de fermentació, es treia per posar-hi l'aixeta de coure.

A les parets del cup hi quedaven enganxades plaques d'àcid tartàric –aquesta substància es troba a moltes plantes, i el raïm en porta força– que precipita en forma de cristalls. El tàrtar sempre ha estat un producte ben pagat, té moltes aplicacions a escala industrial, en la preparació de begudes gasoses i com a condiment culinari.

Premsat del raïm

Del nostre record, la premsa de ferro més antiga del poble era la de cal Cutxó; els més grans encara recorden com n'era de fatigós premsar amb aquella andròmina. Més antigament es feien servir les premses amb cargols de fusta, de les quals en queda alguna com a peça valuosa. A mas de Fortet, des de feia molts anys premsaven el vi amb la premsa de l'oli. A cal Ros, a cal Macià i a cal Llarg n'hi ha de més noves. La de cal Gravat fou la darrera que es va fer servir per a totes les cases que no en tenien; la llogaven per torn de demanda, segons la verema més avançada o tardana de cada casa.

Tota la verema es trinxava amb els peus, i això segons els enòlegs era beneficiós, ja que la ruptura de la pell del raïm no era tan traumàtica com la que provoquen moltes màquines anomenades contínues, que a Capafonts sortosament ja no hi van arribar.

Una de les coses que més ens agradava a la canalla era trepitjar els raïms amb els peus descalços. Abans de començar, tots ens els rentàvem dins d'una mateixa ferrada plena d'aigua neta, i un cop finalitzat el procés de trepitjar, quan tota aquella pasta era introduïda al cup amb molta cura perquè ningú no hi caigués, ens tornàvem a rentar els peus amb la mateixa aigua, que era incorporada dins del cup per no desaprofitar gens de suc.

El més habitual era fer el vi brisat, conseqüència del procés següent: un cop el raïm era trepitjat, es posava dins del cup, i es tapava la bocana amb les fustes corresponents, es resseguien totes les esclotxes amb cendra humida per segellar el recipient, i, un cop fet això, la verema començava a fer la maceració, i al cap d'un parell de dies s'iniciava el procés de la fermentació, que durava unes tres setmanes, temps en què el sucre que porta el raïm es transforma en alcohol. Aquest procés, abans, probablement es feia durar massa temps, de manera que els vins perdien frescor. Es trascolava un cop estrenat l'any i això segurament oxigenava massa la brisa, propiciant, tal vegada, un excés d'acidesa al vi.

Trascolar vol dir extreure el vi del cup; primer sortia la part líquida per la canella i un cop acabat aquest procés, amb molta cura es llevaven les fustes que tapaven la bocana per evitar que les cendres enganxades a les fustes caiguessin a l'interior del cup.

Aquest cup s'havia de deixar ventilar una estona per evitar qualsevol inhalació dels gasos residuals de la fermentació; aleshores s'extreia la brisa i es traslladava novament amb portadores fins a la premsa per muntar un peu.

Premsar era una feina feixuga i pesada que requeria la força de tres o quatre homes, i un cop el peu ja era prou estret, es descansava una estona per afavorir el degoteig constant de vi cap a la cupella; llavors es feia un afluiament del

Forat de sortida del cup.

caragol de la premsa, i això permetia una nova tanda de voltes per prémer més la brisa.

Quan es tenien dos peus premsats, s'havia de desgranar amb les mans tota aquella brisa tan comprimida, per tornar a fer un altre peu; d'aquesta operació se'n deia el reparat.

El vi extret d'aquest reparat es barrejava amb el primer. Avui dia sabem que la qualitat d'aquest reparat és molt inferior i evidentment desmilla el primer, el motiu és que surt majoritàriament de la pell, dels pinyols i de la rapa del raïm.

Les bótes

Les bótes de Capafonts habitualment eren de castanyer i de roure.

Durant els dies previs a la verema o a l'operació de trascolar, era força freqüent veure bótes i portadores en remull per aconseguir que les fustes es reinflessin, i evitar així perdre suc.

Les bótes, a part de remullar-les per fora, es rentaven de manera acurada; alguns les acabaven de rentar amb vi vell bullit ben remenat per l'interior de la bóta, altres ho feien amb una barreja de plantes i branques de diferents arbusts, acompanyat tot amb aigua calenta; però també n'hi havia que volien conservar les mares del vi i el solatge de la bóta vella i no la rentaven.

El que feia tothom abans de posar-hi el vi, era preparar la bóta cremant al seu interior les candeles de sofre o lluquets: el gas sulfurós que generava la combustió era el millor desinfectant possible, encara avui dia no se n'ha trobat cap de millor.

Abans d'encetar la bóta plena de vi, era força habitual fer un espirall. A Capafonts també ho anomenàvem espinolar; consistia a foradar-la amb un punxó i això permetia la sortida d'un rajolí de vi per omplir un got i tastar-lo. Després es tornava a tapar el forat amb paper d'estrassa.

Quan s'havia extret una certa quantitat de vi, era del tot recomanable cremar una altra candela per assegurar que dintre de la bóta no hi quedés gens d'oxigen.

Elaboració d'esperit de vi

Un dels productes dels quals tenim constància que s'havien elaborat a Capafonts és l'aiguardent, també anomenat orlanda o esperit de vi. S'obté fent bullir la brisa o vins de mala qualitat no aptes per al consum. L'ebullició evapora l'alcohol, que un cop condensat esdevé aquest apreciat líquid, apte per a ser begut directament, o bé per a fer ratafia i tota mena de licors obtinguts a partir d'herbes autòctones.

Avui encara podem veure l'alambí del mas de Fortet, amb el qual es va destil·lar força aiguardent amb vins de poca qualitat.

Antigament i fins a la dècada dels anys cinquanta del segle passat, el vi era el producte de consum més freqüent a les tavernes i cafès de Capafonts. Eren moltes les cases que no tenien vinya o que feien collites minses, per això molts homes, un cop sopats, anaven a fer un petricó de vi -un petricó es 1/4 de porró.

El vi que es consumia a les tavernes era habitualment el del poble; tot i això, era molt habitual que els cafeters anessin a proveir-se a Farena. De sempre s'ha reconegut que els millors vins que es produïen a la nostra àrea d'influència eren els de Farena -i segurament les temperatures mitjanes més altes i aquells costers i aquella terra de rocarell, pròpia de zona, ho propiciaven.

Fent un petit recordatori, podríem anomenar les tavernes i cafès fins allà on ha arribat la memòria dels més vells: la relació que ens consta inclou la de ca l'Oficial i cal Mariàngela; el llistat dels cafès és més extens: cal Bullanga, cal Taverner, cal Joan Carles, cal Xep, cal Gravat, cal Balanyà, la Societat -cal Macià-, ca la Remei, el Centre Social i finalment cal Daniel.

També era força habitual fer rondes pels cellers en dies de lleure, activitat molt adequada per a arreplegar unes bones merles.

El Joan i el Salomó, de cal Llarg, en plena feina.

Propietats curatives del vi

El vi es feia servir com a remei per a moltes malalties en una època en què hi havia pocs recursos farmacèutics. Així, la creença popular atorgava al vi les propietats de donar força i aliment i efectes curatius: tranquil·litzant, sedant, anestèsic, vasodilatador, diürètic i apropiat per a la constipació, dolors menstruals, diarrees, varius, úlcera gàstrica, etc. Tot això a més dels seus poders festius i lúdics.

D'aquestes cures en podem recordar els cataplasmes amb vi, o esperit de vi i vinagre.

Del vinagre recordem que era bo per a curar les taques de les ungles i del cabell, migranyes, cremades solars, candidiasis i rampes.

De quan érem canalla no podem oblidar les cures de vi per un cop al cap, ni que els més grans glopejaven vinagre quan tenien mal de queixal.

El vi a la cuina

Fer un berenar de pa amb vi i sucre era del tot habitual per a la canalla del poble; d'una part es menjava pa -indispensable a la dieta mediterrània- i sucre, que sempre havia estat considerat un aliment que donava energia i que curava el mal de cap; com que el vi era considerat un aliment que donava fortalesa i desinfectava -el vi feia homes-, aquesta menja proporcionava un berenar equilibrat i senzill de preparar.

Antigament també s'havia fet arrop amb el most trepitjat de poc i sense que hagués fermentat al cup: es feia bullir a foc lent fins que minvava a la meitat del seu volum; amb això s'aconseguia un xarop força concentrat i molt dolç; a continuació s'hi afegien bocinets de fruita, com ara codonys, pomes, peres, préssecs etc., i es guardava en pots de vidre, que es posaven a bullir al bany Maria, perquè es conservés perfectament tot l'hivern.

El vi s'utilitzava per cuinar, especialment per adobar la caça; els rancis servien per als guisats i per beure amb les postres, igual que els vins dolços.

També es feia servir el vi per fer l'empallada per a la mula; era un preparat a base de palla, cereals o segó, remolatxa i vi calent. Aquest àpat tan original se'l considerava adequat per a compensar l'energia que l'animal havia gastat després de fer un gran esforç o alguna activitat per sobre de l'habitual.

Una de les aplicacions més exòtiques del vi era amb les gallines. Quan ocasionalment una lloca deixava de covar els ous abans dels vint-i-un dies necessaris perquè sortissin els pollets, se li feia engolir per força molles de pa amarat de vi. La bèstia quedava embriagada i aleshores se la tornava a posar sobre els ous perquè continués covant. El remei era molt efectiu.

Segurament podríem parlar molt més de totes les coses relacionades amb el vi a Capafonts, coses que ja no coneixem perquè la tradició oral ja no les recorda.

TREBALLS PUBLICATS EN ELS NÚMEROS 1 a 20 DE QUADERNS DE CAPAFONTS

Nº 1

Comentaris sobre noms de lloc i de persona

Joan Prats Sobreperere

Aportacions a l'estudi d'un aiguat històric a Capafonts, ocorregut el 10 d'octubre de 1994

Diego López Bonillo

L'aiguat de Sant Paulí

Jordi Fort Besora

Una descoberta a l'Aragonesa

Alfred Pérez de Tudela Molina

Nº 2

Les fonts de Capafonts – 1

Diego López Bonillo

Anys de pa moreno

Joan Besora Fort

La història del poble en la tradició oral

Jordi Fort Besora

Cal Macià

Tomàs Balañà Pocurull

Una estona de tertúlia

Joan Prats Sobreperere

Nº 3

De Capafonts a la Febró i l'Albiol

Albert Manent

Les fonts de Capafonts – 2

Diego López Bonillo

L'horitzó dels Montllats

Joan Prats Sobreperere & Jordi Fort Besora

Els perxos

Llorenç Balañà

Les mesures usades pel comerç de l'avellana

Josep Maria López Besora

Pregó de la Festa Major 2004

Salvador Rovira i Gómez

Nº 4

El nom de les cases del poble de Capafonts al llarg del segle XX

Jordi Fort Besora

Les fonts de Capafonts - 3

Diego López Bonillo

Les artigues

Joan Besora Fort

El Pont Vell

Alfred Pérez de Tudela Molina

Una estona de tertúlia (2)

F. Sórboles

El desenvolupament del turisme a Capafonts. La Història del nostre futur

Antoni Marca i Ferrús

El "Mandongo"

Associació de Dones Verge de Barrulles

Nº 5

Les fonts de Capafonts – 4

Diego López Bonillo

L'airada, les desfetes, l'espallat i altres pràctiques sanitàries a Capafonts durant el segle XX

Jordi Fort Besora

Records de la guerra: la plana major al mas de Fortet

Josep Fort Besora

Barrulles ara fa mig segle

Llorenç Balañà

Una passejada a la font del Toll
Alfred Pérez de Tudela Molina
La Borja. Un topònim singular a
Capafonts

Pere Ollé Domingo
El turisme a Capafonts
Antoni Marca i Ferrús

Nº 6

Les fonts de Capafonts – 5
Diego López Bonillo
Noms dels carrers, dels llocs del poble
i dels voltants, i de les edificacions
escampades pel terme de Capafonts al
llarg del segle XX i en l'actualitat - I
Jordi Fort Besora

Capafonts en les surgències literàries
Eugeni Perea Simón
Es veu, Mallorca?
Josep M. López Besora
L'Oficina de Turisme de Capafonts
Un equipament municipal de promoció
econòmica
Antoni Marca i Ferrús

Nº 7

La forma del poble
Pere Ollé i Domingo
Noms dels carrers, dels llocs del poble
i dels voltants,
i de les edificacions escampades pel
terme de Capafonts - II
Jordi Fort Besora
Una de malalties
Llorenç Balaña i Fort
De foc i de boscos
Pere Quer Roca
El Parc Natural de les Muntanyes de
Prades. Història d'un despropòsit
Antoni Marca i Ferrús

Nº 8

Número extraordinari
Fotos antigues

Nº 9

Basses i bassots - 1
Diego López Bonillo
Marxants, terrissaires, drapaires,
gitanos, esmolets, xarlatans, matalasers,
esquiladors, ferrers i peixaters - I
Jordi Fort Besora
Singularitat de la parla dels capafontins
L'adveniment del fenomen turístic
Antoni Marca i Ferrús
L'Oficina de Turisme de Capafonts

Nº 10

Basses i bassots – 2
Diego López Bonillo
Les Sortasses: l'horta dels pobres
Llorenç Balanyà i Fort
Marxants, terrissaires, drapaires,
gitanos, esmolets, xarlatans,
matalassers, esquiladors,
ferrers i peixaters - II
Jordi Fort Besora
Singularitat de la parla dels capafontins
– 2
Els noms dels guarniments
Joan Besora Fort
El “Bec de la Gallina”
Alfred Pérez de Tudela Molina

Nº 11

Número extraordinari
Fotos antigues

Nº 12

Basses i bassots
Diego López Bonillo

El forn

Josep Maria López Besora

La Font Vella

Jordi Fort Besora

El testament de la Mariàngela

Llorenç Balañà i Fort

Els capafontins d'ara fa cent anys

Ildefons Llop

Singularitat de la parla dels

capafontins - III

Nº 13

Dominant l'aigua a la vall de

Capafonts - I

Diego López Bonillo

Els forns de calç i de guix

Jordi Fort Besora

Censos i rendes que la gent de

Capafonts

pagava al comte de Prades, segons

un capbreu de 1756

Amadeu Mateu i Ferro

Una altra mirada sobre Capafonts

Joan Tortajada Rodríguez

Una estona de tertúlia (3)

Sòrboles

Arrels

Alícia Pocurull

Nº 14

Dominant l'aigua a la vall de

Capafonts - II

Diego López Bonillo

Vinyes al Brugent -I

Llorenç Balanyà i Fort

La Festa Major de 1947

Jordi Fort Besora

Singularitats de la parla dels

capafontins - IV

Nº 15

La Germandat de Sant Roc de

Capafonts

Diego López Bonillo

La guerra civil del 36 a Capafonts: el tribut humà

Llorenç Balanyà i Fort

Narració d'una esquellotada

Jordi Fort Besora

El patrimoni històric de Capafonts

L'olivera

Sònia Saumell i Guillem

Nº 16

L'església parroquial de Santa Maria

Pintures d'església, records adormits

Mireia Català

Pintura del presbiteri de Santa Maria de Capafonts

Josep Torrell, Prv.

Un element de l'església de Capafonts: les campanes

Diego López Bonillo

Restauració de la parroquia de Santa Maria de Capafonts

Joan Roig i Montserrat, Prv.

Coses que sabem de l'església de

Capafonts, gràcies a la tradició oral

Jordi Fort Besora

Nº 17

Ermites i santuaris a les Muntanyes de Prades

Diego López Bonillo

Les carboneres i el carboneig

Jordi Fort Besora

Vinyes del Brugent-II

Llorenç Balanyà i Fort

Una estona de tertúlia (4)

Sòrboles

El Club d'Esports de Muntanya de
Capafonts

Nº 18

Ermites i santuaris a les Muntanyes de
Prades – II

Diego López Bonillo

El segar i el batre

Jordi Fort Besora

L'accident del Pep Barberà

Llorenç Balanyà i Fort

Apunts de gastronomia de Capafonts

Gormand

Nº 19

Meteorologia popular.

Noms dels vents a Capafonts

Joan Prats Sobreperere

Els camins de Capafonts - I

Diego López Bonillo

Una generació de capafontins

Llorenç Balañà Fort

La cuina antiga

Jordi Fort Besora

Aniversari de l'Associació de Dones

Nº 20

Història del Futbol Club Capafonts - I

Jordi Fort Besora

Els camins de Capafonts - II

Diego López Bonillo

Les fonts i les piques de pedra
del poble

Llorenç Balañà i Fort

Canvis que jo he vist

Josep Maria López Besora

La flama del Canigó

CEM Capafonts

Generalitat de Catalunya
**Departament
de la Presidència**